

Dr Michał Peno
Katedra Teorii i Filozofii Prawa
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Szczecińskiego

Autoreferat

1. Imię i nazwisko:

Michał Peno

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

- 2009 r. uzyskanie tytułu zawodowego magistra prawa, **Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu**, praca magisterska *Prawo karne: kryzys czy ewolucja* napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Mariana Filara w ramach rozszerzonego Indywidualnego Programu Studiów, Katedra Prawa Karnego i Polityki Prawa
- 2014 r. uzyskanie stopnia naukowego doktora nauk prawnych w zakresie prawa w specjalności: filozofia prawa, na podstawie rozprawy *Pojmowanie odpowiedzialności w prawie i prawoznawstwie na tle współczesnej filozofii odpowiedzialności* przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. prof. US Stanisława Czepity, **Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego**
- 2014 r. ukończenie studiów *Nauka i religia*, **Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie** - studia podyplomowe obejmujące 184 godziny dydaktycznej zakresu filozofii, etyki, filozofii nauki oraz teologii

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

- od 2011 r. Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
- a) 2011 – 2014 na stanowisku asystenta
b) 2014 – obecnie na stanowisku adiunkta
- 2010 – 2011 prowadzenie zajęć na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego w oparciu o umowę cywilnoprawną
- 2009 – 2011 uczestnik studiów doktoranckich na tym Wydziale

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm):

Jako osiągnięcie naukowe spełniające wymogi, o których stanowi art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm.) wskazuję monografię **Filozoficzne podstawy kryminalizacji. Rozważania na tle zła, przestępstwa i polityki prawa**

- a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego naukowego uzyskanego po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiącego znaczny wkład w rozwój nauki prawa

autorstwo monografii *Filozoficzne podstawy kryminalizacji. Rozważania na tle zła, przestępstwa i polityki prawa*

- b) autor/autorzy, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy

Michał Peno, *Filozoficzne podstawy kryminalizacji. Rozważania na tle zła, przestępstwa i polityki prawa*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2019

Recenzenci wydawniczy

dr hab. prof. UAM Przemysław Rotengruber, Instytut Kulturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

dr hab. prof. KUL Elżbieta Szczot, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie

- c) charakterystyka, omówienie celu naukowego pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich wykorzystania

I. Uwagi ogólne

Filozofia prawa, a zwłaszcza filozoficzne problemy prawa karnego, znajdują się w obszarze moich zainteresowań od czasu moich pierwszych publikacji naukowych, które ukazały się jeszcze w trakcie studiów (realizowanych pod opieką naukową prof. dr hab. Mariana Filara w Katedrze Prawa Karnego i Polityki Kryminalnej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu)¹. Prace badawcze w tym zakresie prowadziłem również w czasie studiów doktoranckich oraz pracując na stanowisku asystenta na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego. Następnie pogłębiałem wiedzę na temat odpowiedzialności moralnej oraz odpowiedzialności prawnej, w tym zwłaszcza odpowiedzialności karnej, odwołując się do kluczowych w tej mierze zagadnień prawa karnego (jak wina itd.) oraz tzw. teorii karania.

¹ Wymienić można m. in. *Wybrane problemy reakcji karnej w społeczeństwie postindustrialnym. Prawo karania – sprawiedliwość – zasada ultima ratio*, *Studia Prawnoustrojowe* 2010, nr 10, s. 143-157.

Naturalną kolejną rzeczą było podjęcie trudu analizy tego, co w sensie filozoficznym stanowi przedmiot odpowiedzialności, a co w związku z moją naukową specjalizacją (którą jest filozofia prawa) przyjęło postać badań nad złem, jego relacją do przestępstwa, a w konsekwencji refleksji nad polityką kryminalną. Prawo jest częścią kultury, co wymaga spojrzenia wstecz filozoficznego namysłu nad złem i przestępstwem oraz poszukiwania pewnych uniwersalnych punktów odniesienia, wykraczających poza krajowe ramy. W tym sensie właśnie filozofia prawa wydaje się organizować w najpełniejszy sposób tego rodzaju badania.

Praca stanowi odzwierciedlenie moich długotrwałych zainteresowań badawczych i jest efektem badań prowadzonych w równym stopniu w Polsce, jak i w zagranicznych ośrodkach naukowych.

II. Charakterystyka i cel pracy

Książka pt. „Filozoficzne podstawy kryminalizacji. Rozważania na tle zła, przestępstwa i polityki prawa” w istocie dotyczy dwóch problemów szczegółowych. Po pierwsze – praca stanowi próbę odpowiedzi na pytania o możliwe sposoby pojmowania przestępstwa. W tym obszarze podjęto się ustalenia, jak rozumie się przestępstwo w nauce prawa oraz i tego, jak powinno się pojmować przestępstwo. W tym drugim aspekcie w pracy należało wyjść poza tradycyjną, pozytywistyczną ramę nauki o prawie obowiązującym i odwołać się do filozofii prawa (aczkolwiek nauka prawa karnego zwykle była wyjątkowo mocno przesiąknięta filozofią). Po drugie – praca dąży do określenia, jakie czyny powinny być przedmiotem odpowiedzialności karnej. Celem zatem jest powiązanie ze sobą rozstrzygnięć dotyczących tego, czym jest przestępstwo, z tym, co powinno być czynem zabronionym pod groźbą kary itd. Chodzi o wyjaśnienie niejako naturalnej przestępczości pewnych czynów - bez zamykania się jednak na etyczny pluralizm. W rezultacie sformułowano pewne dyrektywy i zalecenia z zakresu polityki prawa.

Przedmiotem omawianego studium nad filozoficznymi podstawami kryminalizacji jest zatem zbadanie, czyli opis i charakterystyka: (1) sposobów pojmowania przestępstwa, a ściśle historycznych i współczesnych nurtów pojmowania przestępstwa, (2) relacji między prawem a etycznym pojęciem zła, (3) istniejących dyrektyw z zakresu polityki prawa odwołujących się do pojęcia zła, a konsekwencji (4) formułowanie dyrektyw (rozumianych jako dyrektywy celowościowe) z zakresu polityki prawa karnego (polityki kryminalnej) oraz powiązanie ich ze sobą w zespół wskazujący na działania, które należy podjąć, aby prawo karne stanowiło możliwie mocno uzasadnioną moralnie reakcję na zło.

Przy czym w zakresie ostatniego punktu zadaniem pracy jest określenie takich dyrektyw, które odpowiadają na pytanie o to, z jakiego powodu pewne czyny powinny być przestępstwami. W ramach podstawowe celu, znajdują się cztery zadania szczegółowe, to jest systematyzacja badań nad przestępstwem (ujmowanych jako filozofia przestępstwa, teoria przestępstwa, dogmatyczna nauka o przestępstwie), analiza relacji przestępstwa do sprawiedliwości w perspektywie historycznej, ustalenia dotyczące powiązań między polityką prawa a populizmem penalnym w zakresie szeroko pojmowanej aksjologii przestępstwa².

² Innymi słowy, ustalenia etyczne skonfrontowane zostają z ideologią decydentów – rządzących (będącą „uogólnieniem wartości, które sam sobie przypisuje zespół ludzi tworzących aktualną ekipę rządzącą”, jak pisze M. Zieliński, do której nie sposób sprowadzać aksjologii prawa jako takiego) odwołujących się do nośnych, ale pozamerytorycznych postulatów (sprawiedliwość nie jest pobłażliwością itd. Zob. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2010, s. 306-307.

Punktem wyjścia jest konstatacja, że aby w wyobrażonej sytuacji braku jakichkolwiek norm prawnych, ustanowić normę prawa karnego, należy określić, co ma ona chronić, ale i z jakiego powodu to coś ma być chronione za pomocą sankcji karnej (nawiązując do popularnej w niemieckiej nauce prawa, choć nie całkiem jednoznacznej, koncepcji *Rechtsgüter*). Następnie zaś można rozważyć dalsze kwestie dogmatyczno czy teoretyczno prawne (także dotyczące zasad odpowiedzialności karnej). Praca koncentruje się na kwestii wyjaśnienia i uzasadnienia wyboru tego, co ma przez normę być chronione przy założeniu, że naruszenie tej normy jest przestępstwem (mówiąc w uproszczeniu), a nazwa "przestępstwo" w pewien (wymagający zbadania) sposób funkcjonuje w języku.

Natomiast ogólnym, stanowiącym tło szczegółowych ustaleń, celem badań, których rezultat opisany został w pracy, jest analiza zagadnienia aksjologicznych podstaw kryminalizacji. Przedmiotem rozważań nie jest więc, ściśle rzecz biorąc, analiza treści obowiązujących (aktualnie lub w przeszłości) norm prawnych dotyczących przestępstwa. Z jednej strony omówione zostały kwestie związane z prawem obowiązującym (jest więc jurydyczna czy dogmatyczna definicja przestępstwa), z drugiej jednak w pracy przyjęto perspektywę niepozytywistyczną (nawiązującą do tradycji nie należących do standardowo ujmowanego pozytywizmu prawniczego jako typu poglądów na prawo). Jako praca filozoficzna, dokonuje ona jednak oceny poglądów istniejących w doktrynie prawniczej. Celem pracy nie jest natomiast opis zjawisk prawnych czy opis takich zjawisk społecznych, które są związane z przestępczością.

Zagadnienie aksjologicznych podstaw kryminalizacji należy przy tym do najbardziej aktualnych we współczesnej filozofii prawa i nauce o prawie karnym. Wśród powodów, ze względu na które zagadnienia te mają tak doniosłe znaczenie, trzy wydają się szczególnie warte podkreślenia.

Po pierwsze – dynamika procesów i zmian społecznych zachodzących we współczesnym świecie nabiera bardzo dużego natężenia. Zwłaszcza zderzenie tradycyjnych i jednolitych systemów wartości oraz poglądów etycznych z pluralistyczną rzeczywistością i wizją świata, prowadzi do konfliktów o coraz to większym nasileniu. Przedmiotem tych konfliktów są (ostatecznie) decyzje z zakresu polityki prawa. Konflikty te dotyczą w szczególnym stopniu prawa karnego, ponieważ standardowo jest to ten typ regulacji, który odwołuje się do rozmaicie pojmowanej moralności, a do tego operuje szczególnym typem sankcji. Państwo karząc czerpie legitymację dla tej praktyki z etycznego pojęcia zła. Rozwiązanie konfliktów społecznych oraz uzasadnienie uznania danego czynu za przestępstwo i praktyki karania nie może nastąpić wyłącznie w odwołaniu do pozytywistycznej wizji prawa, w której odpowiednia procedura i kompetencja prawodawcza wyjaśnia oraz (jednocześnie) legitymuje dokonywane rozstrzygnięcia legislacyjne (jest to oczywiście uproszczona charakterystyka pozytywizmu prawniczego i wiążanego z tym nurtem formalizmu).

Uzasadnienie musi zostać wypełnione treścią – zatem wartościami. Osiągnięcie w tej mierze konsensusu stanowi wyzwanie. Decyzje prawotwórcze stają się nie tylko trudne, ale i poddawane nieustannej krytyce płynącej z rozmaitych kierunków, z pozycji różnorodnych grup interesów czy wspólnot. Ostatecznie zaś należy ustalić nie tylko wspólną koncepcję dobra, ale i przyjęć pewną wizję zła i jego relacji do prawa.

Po drugie – tworzenie prawa skutecznego, to jest zdolnego do realizacji przyjmowanych celów społecznych, jest ważnym zadaniem każdego współczesnego państwa. Tworzenie skutecznego w tym sensie prawa karnego warunkowane jest w znacznym stopniu zdolnością prawoznawstwa do sformułowania wytycznych, dyrektyw czy zasad z zakresu tworzenia tego prawa. Muszą być one jednak dopasowane do określonej

sytuacji społecznej, warunków czy uwarunkowań lokalnych (uwzględniając jednocześnie kontekst uniwersalny czy globalny). Wymaga to przyjęcia określonego systemu wartości, a także reguł preferencji między nimi. Realizacja tak zakreślonych zadań staje się współcześnie coraz trudniejsza. Konieczne jest zatem sformułowanie takich dyrektyw odnoszących się do tworzenia prawa (prawa karnego), które będą odwoływać się wprost do wartości i pewnych kryteriów rozstrzygnięcia konfliktów między tymi wartościami.

Po trzecie – jest to uniwersalna i mająca długą tradycję problematyka rozważań filozoficznych i filozoficznoprawnych³. Obejmuje ona w zasadzie próbę odpowiedzi na pytanie o to, czemu pewne czyny stanowią lub powinny stanowić przestępstwa. Odpowiedź standardowo sprowadza się do powiązania tych czynów z rozmaicie pojmowanym złem (które nie może być na zasadzie wyłączności utożsamiane ze społeczną szkodliwością itp., choć niewątpliwie tzw. materialna definicja przestępstwa wiąże odpowiedzialność karną w szczególnym stopniu z wartościami uznawanymi w danym układzie społecznym). W jaki jednak sposób kategoria zła jest, a w jaki powinna być, obecna w pluralistycznych aksjologicznie społeczeństwach europejskich (zakorzenionych w tradycyjnych źródłach europejskiej kultury) i kiedy odwołanie do niej jest uzasadnione z punktu widzenia polityczno-prawnego?

Praca dotyczy w istotnym stopniu problemu przestępstwa jako zła doświadczanego przez określoną wspólnotę (polityczną). Właśnie ta wspólnota definiuje zło, lecz dokonuje tego nie tylko za pomocą regulacji stanowionych przez państwo. Dokonuje tego w znacznej mierze przy użyciu ocen składających się na przekonania zbiorowe jej uczestników oraz tych norm, które regulują jej funkcjonowanie, mimo nieprawnego (lub nawet nieoficjalnego) charakteru (przede wszystkim norm moralnych). Musi to skłaniać do przyjęcia szerokiej perspektywy, wykraczającej poza naukę o prawie karnym.

Filozofia prawa niewątpliwie wytworzyła pewien dorobek obejmujący zadania czy cele niniejszej pracy. Jednak spójna i wieloaspektowa praca badawcza, dla której punktem odniesienia byłyby sposoby pojmowania przestępstwa, będącego przecież podstawowym pojęciem kryminalizacji, wydawała się warta przeprowadzenia. Zwłaszcza, że istniejące prace z tego zakresu dotyczą przede wszystkim: (a) problematyki karania (a nie przestępstwa) oraz (b) nie dotyczą zagadnień poprzedzających określoną decyzję politycznoprawną, a zatem kontekstu, w którym taka decyzja mogłaby zostać podjęta i jej uzasadnienia.

Jednym z zadań mojej pracy badawczej było stworzenie zespołu dyrektyw dotyczących kryminalizacji. Dyrektywa jest tu pojmowana jako dyrektywa postępowania, mająca z semiotycznego punktu widzenia status dyrektywy celowościowej. Dyrektywy odnoszą się do tworzenia prawa karnego, czy szerzej do polityki prawa karnego w taki sposób, aby realizowało ono uznawane w danym układzie społecznym wartości. Zespół takich dyrektyw jest częścią optymalizacyjnego modelu systemu sprawiedliwości karnej, odwołującego się do aksjologii prawa jako pewnego wytworu kulturowego, zatem mającego swoją historię, pewne wstępne założenia, a także uwarunkowanego przez przyzwyczajenia mające moc tradycji (np. wiarę prawników, że przestępstwo musi być warunkowane winą – jako przesłanką odpowiedzialności).

W aspekcie metodologicznym, podbudową opisową pracy jest właśnie zespół twierdzeń dotyczących zwłaszcza istniejących poglądów doktryny prawniczej i filozofii prawa, charakterystyka prawa karnego jako zjawiska zakorzenionego w określonej kulturze oraz

³Zob. np. D. Lyons, *Etyka i rzędy prawa*, Warszawa 2000, s. 141

odwołania do nauki o moralności (w ujęć zbliżonym do prezentowanego przez Marię Ossowską).

Wielkoobszarowość oraz interdyscyplinarność podjętego tematu uzasadnia przyjęte w pracy założenia metodologiczne. Podstawowa trudność związana była z odpowiedzią na pytanie o to, jak uzasadnić, mające silny charakter aksjologiczny, dyrektywy kryminalizacji oraz założenia dotyczące pojmowania przestępstwa. Pozamerytoryczny problem natomiast dotyczy kwestii zachowania bezstronności przy wartościowaniu. Nie można bowiem arbitralnie dawać, na przykład, pierwszeństwa przekonaniu o istnieniu obiektywnych wartości, przed etycznym subiektywizmem.

Z jednej strony praca dotyczy charakterystyki pojmowania przestępstwa, z drugiej natomiast jej zadaniem jest charakterystyka przestępstwa jako części szeroko pojmowanej kultury. Język, ukształtowany w toku historycznego rozwoju, dobrze oddaje strukturę rzeczywistości. Ważnym problemem metodologicznym jest rozróżnienie dwóch metod prowadzenia analiz. Z analitycznego punktu widzenia może mieć ona bowiem charakter deskrypcjonistyczny lub rekonstrukcjonistyczny. W przypadku badań nad pojmowaniem przestępstwa taka refleksja powinna mieć charakter komplementarny. Należy adekwatnie przedstawić (opisać) różne znaczenia danego terminu, dokonać charakterystyki sposobów jego użycia (podejście deskrypcjonistyczne), co powinno stanowić podstawę rekonstrukcjonistycznego uporządkowania siatki pojęciowej bądź skonstruowania odmiennego od zastanego aparatu terminologicznego. Szczególną rolę odgrywa w tym wypadku język tekstów prawnych i doktryny prawniczej (nauki prawa), ale nie może być on źródłem jedynym. Wynika to przede wszystkim z faktu, że teksty prawne (i doktryna prawnicza) operują definicją słowa „przestępstwo” obarczoną błędem, który przedstawia przykład. Otóż, definiuje się słowo przestępstwo tak, że „przestępstwo” oznacza czyn zabroniony przez ustawę karną, przy czym natychmiast dodaje się, że ustawą karna jest ustawa określająca czyny zabronione jako przestępstwa.

Nazwanie czegoś, przyporządkowanie do takiej czy innej klasy przedmiotów, jest podstawą używania języka i myślenia, ale i podstawą poznania rzeczywistości. Ludzie uczą się poprzez porządkowanie świata, i uczą się uporządkowanego świata. Przyporządkowanie czynów do klasy (jako zbioru) przestępstw nie może zatem ograniczać się do stwierdzenia, że rozstrzyga o tym ustawa karna. Powiązanie przestępstwa ze złem moralnym sprawia, że nazywając dany czyn przestępstwem, głęboko ingeruje się tekstem prawnym w obraz rzeczywistości (zjawisko tak zwanej stygmatyzacji sprawców przestępstwem jest dobrym przykładem).

Wobec tego zadaniem pracy jest nie tylko uporządkowanie kwestii związanych z pojmowaniem przestępstwa, ale i wyprowadzenie z tych ustaleń (lub może oparcie na tych ustaleniach) elementarnych podstaw aksjologicznych prawa karnego (i kryminalizacji). Trzeba przy tym ustalić jak identyfikować wartości w odwołaniu do których powinno się kształtować odpowiedzialność karną i jak za ich pomocą podejmować decyzje o kryminalizacji. Niekoniecznie zresztą są to wartości wynikające z prawa obowiązującego (zakorzenione w systemie prawa pozytywnego). Jednym z twierdzeń pracy jest stwierdzenie, że należy czerpać uzasadnienie decyzji o kryminalizacji z źródeł wykraczających poza prawo pozytywne (w tym konstytucyjne). W tym punkcie pojawia się zaś konieczność odwołania do szeroko pojmowanego prawa naturalnego, co umożliwia charakterystykę przestępstwa w odwołaniu do cech niezależnych od prawa pozytywnego.

W tym sensie filozofia prawa łączy czy komunikuje omawiane zagadnienia, a pojęciem będącym kluczem do zrozumienia przedmiotu, sensu i celu rozważań jest zło moralne.

Podając się realizacji głównego celu pracy należało zwrócić uwagę na następujące kwestie. Po pierwsze – zagadnieniem aksjologicznych aspektów prawa karnego zajmują się nie tylko nauki prawne; jest ono bowiem przedmiotem zainteresowania nauk społecznych, a nade wszystko, w wielu aspektach i w szerokim zakresie, filozofii, w tym etyki. Po drugie – chociaż ogólne rozważania nad złem, przestępstwem i karą prowadzone są w ramach filozofii prawa, to problematyka przestępstwa i samo przestępstwo jest przedmiotem badań nauki o prawie karnym i regulacji z zakresu prawa karnego. W konsekwencji refleksja nad przestępstwem obecna jest w rozważaniach dogmatycznych, cechujących się własną metodyką, metodą oraz siatką terminologiczną. Z pewnością dogmatyka prawa karnego nie jest współcześnie zamknięta na to, by zerwać z myśleniem hegemonicznym, którego wyrazem są przekonania o wyłączności prawa jako środka ładotwórczego oraz o niezbędności prawa jako regulatora dowolnej praktyki życiowej.

Powyzsze czynniki przesadzaja, ze moja praca ma, niejako z konieczności, charakter interdyscyplinarny. Czynniki te wyznaczają także zakres pracy i jej strukturę. Struktura pracy ma charakter problemowy.

Praca składa się z trzech zasadniczych części: filozoficznej, części poświęconej historii filozofii prawa karnego oraz części dotyczącej polityki prawa karnego.

Pierwsza część określa cele pracy oraz metodologię i metodykę badań, o czym była szerzej mowa w tym fragmencie autoreferatu, który dotyczy celu pracy. Trzeba podkreślić, że badania opierają się na analizie źródeł, zarówno prawnych, jak i pozaprawnych.

W odwołaniu do rozważań nad pojmowaniem przestępstwa analizowane są zagadnienia z zakresu polityki prawa (dotyczą nie tylko polityki kryminalnej, ale i problemów ogólnych tworzenia prawa – skoro bowiem nie ma pewności, czym jest przestępstwo, to nie ma również jasności w kwestii tego, co jest polityką kryminalną, a co realizacją rozmaitych polityk społecznych). Różne ujęcia przestępstwa wskazują na możliwość zastosowania wielości perspektyw badawczych. Z punktu widzenia prawa pozytywnego istotne jest spojrzenie dogmatyczno-prawne, związane zwłaszcza z pozytywizmem prawniczym (i to w wersji określanej w filozofii prawa imperatywizmem), ale można również przyjąć perspektywę nieprawnopozytywistyczną.

Filozofia prawa oferuje oryginalne (w stosunku do filozofii jako takiej oraz szczegółowych nauk o prawie obowiązującym) oraz interesujące praktycznie podejścia do zła, winy i odpowiedzialności. Konieczne jest jednak odróżnienie podejść do przestępstwa. Istotne jest odróżnienie filozofii przestępstwa, teorii przestępstwa (pojmowanej w duchu realizmu prawniczego – jako naukowej par excellence teorii przestępstwa – przykładem jest zarówno deliktologia Bronisława Wróblewskiego, jak i podejście petrazycjańskie) oraz dogmatycznej nauki o przestępstwie.

Na tle odróżnienia filozoficznego – aksjologicznego – namysłu na przestępstwie od podejścia dogmatycznego oraz naukowego dokonane zostają ustalenia dotyczące sposobów używania słowa „przestępstwo” w języku polskim (tak tekstów prawnych, jak i słowników ogólnych języka polskiego). Przestępstwo jest jednak pojęciem aksjologicznym. Pojęcie przestępstwa jest związane ze złem moralnym, a w każdym razie nie używa się słowa „przestępstwo” tak, że odnosi się je do czynów uznawanych w danym układzie społecznym za moralnie dobre. Jeśli ktoś tak słowa „przestępstwo” używa, to formułuje wypowiedzi w znacznym stopniu rażące (np. zwrot „pomoc człowiekowi w potrzebie jest ciężkim przestępstwem – jest zbrodnią” wydaje się niezgodny z rudymetarnymi intuicjami znaczeniowymi). Jednak nie można stawiać znaku równoważności i równoznaczności między słowami „przestępstwo” oraz „zło moralne”. Jednocześnie jednak jeżeli nawet przyjąć za trafny pogląd, że prawodawca rozpoznaje (identyfikuje) jako przestępstwa czyny uznane

za społecznie szkodliwe (pojęcie to należy traktować tu technicznie), to wciąż otwarta pozostaje kwestia wyznaczania tych reguł, które w tej mierze będą dla prawodawcy wiążące. Doświadczenie historyczne poucza, że nie można w tej mierze polegać ani na prawie pozytywnym, ani aktualnych tendencjach doktryny prawniczej. W jaki sposób można zatem wyznaczyć granicę legitymacji decyzji w obszarze tworzenia prawa karnego? Odpowiedź na tak postawione pytania wymaga przyjęcia perspektywy historii filozofii prawa karnego. Jest to przedmiot części drugiej przedstawianej pracy.

Część druga pracy dotyczy relacji między sprawiedliwością a przestępstwem (pojmowaniem przestępstwa). Idea normatywnego porządku immanentnie wpisanego w naturę wszechświata stanowi podstawę myślenia o świecie i miejscu człowieka w świecie. Idea ta była wyrażana rozmaicie, zależnie od okresu historycznego, rozwijana, wielokrotnie przekształcana. Jest to idea wciąż obecna w dominujących schematach myślenia o prawie *per se*, przestępstwie i karze. „Przewrotem kopernikańskim” w myśleniu o przestępstwie i sprawiedliwości było przejście od prawa naturalnego do polityki prawa (jako prawa pozytywnego), co z kolei wiązało się z poszukiwaniem przestępstwa uniwersalnego nie ze względu na czynniki wykraczające poza aktywność człowieka (takie jak wola Boga), ale w odwołaniu do założeń dotyczących biologicznej natury każdego człowieka, jako istoty ukonstytuowanej przyrodniczo w określony sposób.

System prawa jest skonstruowany zgodnie z rozmaicie ujmowanymi dyrektywami (będącymi z semiotycznego punktu widzenia czy to normami postępowania, czy dyrektywami celowościowymi, czy też regułami dokonywania czynności konwencjonalnych) wskazującymi nie tylko sposób ukształtowania pewnych instytucji prawnych i nie tylko dotyczącymi elementów struktury wewnętrznej systemu, lecz także sposobu ukształtowania systemu tak, aby gwarantował realizację pewnych wartości. Ze względu na wartości, mogą być różne typy takich systemów. Można wskazać systemy z gruntu skrajnie paternalistyczne (jak systemy prawne państw socjalistycznych czy socjalnych) albo stanowiące słynną „konstytucję wolności”, odwołujące się do idei filozofii liberalnej lub libertariańskiej. Tak też inaczej wyglądałby system prawny realizujący idee zawarte w pracach Roberta Nozicka, a inaczej odwołujący się do koncepcji Johna Rawlsa. W tym sensie Rawlsa koncepcja sprawiedliwości może wyznaczać konkretne dyrektywy (zapewne techniczne, choć można pomyśleć o normach postępowania, jeśliby zawrzeć teorię sprawiedliwości w akcie konstytucyjnym) adresowane do prawodawcy, nakazujące tak, a nie inaczej, ukształtować system prawny. Oznacza to przecież odwołanie się do określonego systemu wartości.

Z filozoficznego punktu widzenia istotne jest to, że prawo karne oparte na myśli liberalnej miało by zapewne kilkanaście przepisów i tyleż przestępstw. Natomiast kodyfikacje paternalistyczne byłyby wyciągiem z ksiąg moralnych, odzwierciedlającym określony system wartości, reguł chroniących rozmaite dobra duchowe i fizyczne. Interesujące jest to, że oba te odległe przypadki narażone są na te same zarzuty: niesprawiedliwej kryminalizacji i niesprawiedliwego zaniechania kryminalizacji. Nie można jednak przyjąć, że system karzący więcej czynów jest lepiej uzasadniony, aniżeli minimalistyczny system sprawiedliwości karnej. Podobnie rzecz ma się z uzasadnieniem karan. Można również założyć, że na gruncie każdego z tych ujęć inaczej pojmuje się zło. Inne czyny będą przestępstwami, ale też odmiennie zostaną ukształtowane zasady odpowiedzialności karnej.

W związku z pojęciem zła pozostaje sposób rozumienia *mala per se* oraz *mala prohibita*. Szczegółowo omówiony został w niniejszej książce problem stosunku *mala per se* do *mala prohibita*. Na tym tle możliwe jest również wyodrębnienie typu deliktów administracyjnych od typu przestępstw. Adekwatne odtworzenie uznawanych w danym układzie społecznym wartości i ich hierarchii jest trudne, ale tylko porządkując obszar

wartości można zbliżyć się do ideału karania wyłącznie za zło moralne. W nowoczesnych i pluralistycznych społeczeństwach taki ideał jest trudny do zrealizowania, ale można się do niego zbliżyć. Wobec wyboru „mniej czy więcej” przestępstw (zatem i kar) powinno się przyjąć perspektywę minimalizmu penalnego, tworząc system sprawiedliwości karnej w taki sposób, aby istotnie ograniczyć przypadki kryminalizacji czynów, które stanowią moralne dobro lub są moralnie irrelewantne.

Na gruncie przyjętych w pracy założeń obok *mala per se* oraz *mala prohibita* wyodrębniono czyny, które nie należą do żadnej z tych kategorii, bo nie stanowią w żadnym z istotnych punktów widzenia zła – są po prostu zakazane pod groźbą kary i równie dobrze mogłyby być deliktami administracyjnymi.

Istotnym punktem odniesienia w pracy jest *stricte* prawnonaturalne ujęcie przestępstwa. Zostaje ono zrekonstruowane w drodze analizy prac Johna Finnis’a, Roberta Nozicka oraz Murraya N. Rothbarda. Rozważania te prowadzą do sformułowania pewnych dyrektyw wskazujących jakie działania podjąć, aby tworzyć aksjologicznie uzasadnione prawo karne, stanowiące reakcję na moralne zło. Właśnie ostatnia część pracy dotyczy polityki prawa i populizmu penalnego

Przede wszystkim trzeba powiedzieć, że każda dyrektywa polityczno-prawna mogłaby wydawać się, w perspektywie złożoności współczesnych społeczeństw, zbyt ogólna, tak jak np.: „przestępstwem powinien być taki czyn, który na gruncie najbardziej akceptowanej w danym układzie społecznym etyki normatywnej (w zestawieniu z alternatywnymi doktrynami moralnymi) jest oceniany jako zło moralne (warunek moralny), ale nie powinno się kryminalizować tego czynu, jeśli ten czyn nie sprawia *per se*, że wskutek jego popełnienia ktokolwiek może znaleźć się gorszej sytuacji”. Jednak w ramach tego punktu można podać rozmaite reguły szczegółowe, przykładem takiej zaś reguły jest dyrektywa głosząca, że jeśli nie można rozstrzygnąć sposobu wartościowania danego czynu, nie powinno się uznawać takiego czynu za przestępstwo.

III. Osiągnięte wyniki

Ważnym zadaniem filozofii prawa jest porządkowanie aparatury terminologiczno-pojęciowej. W tym obszarze praca porządkuje sposoby pojmowania przestępstwa, a także znaczenia takich terminów, które z przestępstwem są związane (jak zwłaszcza „*mala per se*”, „*mala prohibita*”). Zbadano również relacje między pojęciem zła a pojęciem przestępstwa. Już na tym tle pojawiły się interesujące wnioski – *mala per se* i *mala prohibita* to pojęcia typologiczne. Nie jest to więc podział. Co więcej, uzasadnione jest wyróżnienie jeszcze jednego typu (co najmniej jednego), to jest czynów uznanych za przestępstwa, jednak nie ze względu na ich relacje do zła moralnego.

Przestępstwo może być pojmowane na wiele sposobów. Przyjmowane na gruncie pozytywizmu prawniczego ujęcie przestępstwa jest tylko jednym z wielu możliwych. Z kolei nieprawne sposoby pojmowania przestępstwa nie są obojętne dla prawników. Przy czym „prawne” z reguły oznacza odpowiadające pozytywistycznemu typowi poglądów na prawo. Nieprawne ujęcie należy wiązać z tradycją prawa natury. Także współcześnie przestępstwo jako konstrukcja prawa naturalnego lub moralności odgrywa istotną rolę. W tej mierze praca charakteryzuje przestępstwo w odwołaniu do koncepcji nawiązujących do prawa naturalnego.

Na tym tle pojawia się problem zadań filozofii prawa i jej znaczenia dla doktryny prawniczej, także tej orzeczniczej, ukierunkowanej na kwestie praktyczne. Innymi słowy, pojawia się problem użyteczności aplikacyjnej filozoficznych rozważań nad szeroko

pojmowanym przestępstwem. Omówiona historia filozofii prawa karnego w zakresie pojmowania przestępstwa, podstaw i źródeł kryminalizacji – zatem analiza tekstów źródłowych – pozwoliła odtworzyć rdzeń pojęcia przestępstwa.

Ewolucja prawa karnego przebiegająca od okresu dominacji prawa naturalnego do prawa pozytywnego wraz z polityką prawa (a także rozwój naukowej polityki prawa, rodzącej się za Leona Petrażyckiego, rozwijanej w pracach Jerzego Wróblewskiego itd.) zachowywała jednak określoną relację zła moralnego do zła prawnego, choć relacja i jej charakterystyka przybierały różne postacie. Zidentyfikowano związki pomiędzy szkołami w nauce o prawie karnym, a nurtami w filozofii i etyce. Interesujące jest to, że właśnie namysł nad złem w prawie karnym prowadzi do wniosku o konieczności stopniowania zła – w prawie pojawia się kategoria moralnego wykroczenia, to jest czynów, których nie sposób nazwać złem, lecz nie będących też za sprawą reguł życia społecznego, moralnie irrelewantnymi.

W konsekwencji w pracy sformułowane zostały dyrektywy wskazujące jakie działania należy podejmować, aby prawo karne było w możliwie dużym stopniu aksjologicznie uzasadnione (w danym układzie społecznym). Na tym tle pojawiło się zagadnienie pluralizmu współczesnych europejskich społeczeństw, ich różnorodności. Odpowiedzią na związane z tym wyzwania może być poddanie prawa karnego jeszcze dalej idącej demokratyzacji z zastrzeżeniem, że konieczne są odrębne, znacznie bardziej wymagające, rygory odnoszące się do kryminalizacji, w tym związane z uchwalaniem ustaw karnych (w tym sensie w polskiej kulturze prawnej dobrym rozwiązaniem może być wprowadzenie specjalnego aktu normującego tworzenie prawa karnego).

Poczyniono ustalenia dotyczące sposobów pojmowania przestępstwa na gruncie niepozytywistycznej koncepcji prawa (to jest w sposób nie odwołujący się do prawa stanowionego i definicji ustawowych). Polegały one na przeciwstawieniu przestępstwa naturze czy temu, co jest naturalne. Można zatem rozważać przestępstwo w relacji konfliktu *crimen* z *naturam*. Pojęcie natury może zostać użyte do stworzenia alternatywy wobec instrumentów prawa pozytywnego. Prawo naturalne oddaje pewne uniwersalne wartości (sprawiedliwość, słuszność itd.). Drogą wyjścia z błędnego koła w definiowaniu przestępstwa jako czynu naruszającego prawo pozytywne jest przyjęcie, że przestępstwem we właściwym sensie jest również czyn naruszający innego rodzaju reguły zakorzenione w danej wspólnoty, których to reguł naruszenie skutkuje potępieniem moralnym. Co więcej, niesprawiedliwe jest zarówno niekaranie za czyny będące przedmiotem dezaprobaty, jak i karanie za takie czyny, które są bez wątpienia aprobowane. Odmienny problem wiąże się z konsekwencjami niezgodności między wartościami a prawem pozytywnym, bo mogą one polegać na uznaniu niesłusznych norm karnych za nie-przestępstwa (co można rozważać nawet na gruncie elementów dogmatycznej struktury przestępstwa, zwłaszcza definiując przestępstwo materialnie) lub za normy nieobowiązujące. Można poprzestać na uznaniu jedynie, że moralność rysuje pewien wzorzec, do którego należy dążyć w polityce kryminalnej.

Właśnie ostatni postulat został sformułowany i uzasadniony w pracy. Potępienie może wynikać z niezgodności ze zwyczajami, moralnością czy użytecznością, z dawania pierwszeństwa własnym uczuciom, kosztem dążeń bliźnich. Pogwałcenie elementarnych reguł sprawiedliwości jest faktycznie postrzegane jako złe. Nie można oczywiście (również) w tym punkcie uniknąć kwestii relatywizmu kulturowego i problemu uniwersalizowalności tych reguł, które zakorzenione są w poszczególnych kulturach. Jednak ustawa znosząca karalność zabijania niewinnego człowieka lub uznająca zabójstwo za delikt administracyjny zostałyby uznania za rażąco niewłaściwą, podobnie jak kryminalizacja posługiwania się językiem pisanym (w europejskim kręgu kulturowym). Są więc pewne ramy kryminalizacji,

zakorzenione w kulturze, której częścią jest również pamięć i doświadczenie historyczne (zwłaszcza związane z totalitaryzmem XX wieku). Ostatecznie, częściowym i bezpiecznym rozwiązaniem jest tak zwany minimalizm penalny – do czasu uzyskania realnego konsensusu co do przestępności pewnych czynów, powinno się zrezygnować z ich karania (a nie karać odwołując się do pewnych założeń co do prawodawcy i jego szlachetnych intencji).

Argument z prawa naturalnego, wykorzystywany w zamiarze wykazania potrzeby kryminalizacji (uznania danego czynu za przestępstwo), jest używany w dyskursie społecznym, w debatach publicznych dotyczących prawa, sprawiedliwości porządku społeczno-prawnego oraz w sporach polityczno-ideowych. Zgodnie z ustaleniami dokonanymi w pracy, współcześnie zdaje się odgrywać niewiele mniejszą rolę, niż w świecie zachodnioeuropejskim w odległej przeszłości, choć oczywiście argumentacja ma inną strukturę, aniżeli w historycznym już okresie paroksyzmu idei prawnonaturalnych.

Filozofia prawa tworzy modele prawa karnego. Modele te mają określone nazwy (model retributywny itp.), a każdy z nich można rozumieć jako zespół dyrektyw (mających z semiotycznego punktu widzenia status dyrektyw celowościowych, a w części norm postępowania), adresowanych do prawodawcy i dotyczących działań (także czynności konwencjonalnych) związanych z budową określonego systemu prawa karnego. Wskazują one w jaki sposób tworzyć prawo karne uzasadnione w wartościach przyjmowanych w danym układzie społecznym. Jeżeli ustawodawca przyjął daną wizję sprawiedliwości w sprawach karnych, jego decyzje powinny być spójne, a stopień wdrożenia przyjętych założeń podlega ocenie i wpływa na możliwość uzasadnienia kary w danym systemie społecznym i porządku prawnym. Zmiana polityki kryminalnej będzie wymagała wyraźnej zmiany formuły sprawiedliwości. Idealem byłoby, gdyby ustawodawca bezpośrednio w tekście prawnym (np. w ustawach karnych) zdefiniował przyjęte zasady polityki kryminalnej.

Formalny sposób podjęcia decyzji, choćby realizujący zasady państwa demokratycznego, nie może jeszcze przesądzać o tym, że decyzja prawodawcza jest uzasadniona. W pracy sformułowano zespół takich reguł (dyrektyw celowościowych), których realizacji powinna, na gruncie wiedzy jaką prawodawca może co najmniej potencjalnie posiadać, umożliwić rzetelne uzasadnienie decyzji o kryminalizacji. Reguły te uwzględniają treść tej decyzji, pozostawiając warunki formalne (ważność wydania aktu normatywnego) jako wyjściowe kryterium oceny takiego uzasadnienia (do tego obowiązujące reguły ważnego wydawania ustaw z zakresu prawa karnego poddano krytyce, uznając je w pracy za niewystarczające).

W monografii sformułowano postulaty *de lege ferenda*, w tym zwłaszcza postulat, aby umieścić główne reguły budowy tego modelu bezpośrednio w aktach regulujących politykę kryminalną, które zapewne należy stworzyć. W pracy *implicite* znajdują się również argumenty na rzecz zwiększenia rygorów formalnych dotyczących uchwalania ustaw karnych.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych

Przede wszystkim należy podkreślić, że w myśl obowiązujących przepisów w niniejszym autoreferacie oraz stanowiącym integralną część wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego załączniku (tj. załączniku Nr 4), będącym wykazem opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych, zawarto informację

wyłącznie o tych osiągnięciach naukowo-badawczych, które zostały zrealizowane po uzyskaniu stopnia naukowego doktora⁴.

Do pozostałych, wykazanych w załączniku Nr 4 do wniosku, osiągnięć naukowo-badawczych niestanowiących **osiągnięcia naukowego, o którym mowa w znajdującym zastosowanie art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, zaliczono 33 publikacje naukowe** (stanowiące monografie, rozdziały w recenzowanych pracach zwartych, artykuły w czasopiśmie naukowych oraz recenzowanych materiałach pokonferencyjnych), dodatkowo zaś można wskazać dwa artykuły recenzyjne oraz jeden artykuł z zakresu filozofii, przy czym 5 publikacji ukazało się w języku angielskim, jedna zaś w języku bułgarskim (w ramach współpracy z Wydziałem Prawa Uniwersytetu Sofijskiego).

Na podstawie danych 6 edycji programu *Google Scholar (Publish or Perish)* można stwierdzić, że w odniesieniu do okresu 2014-2019, co najmniej 43 publikacje są identyfikowane przez bazę (w tym 9 przez Crossref), H-indeks wynosi 4, a liczba cytowań jest na poziomie 34.

Łączna liczba punktów bibliometrycznych za publikację wymienione w punkcie II A – D wykazu stanowiącego załącznik Nr 4 do niniejszego wniosku, zgodnie z danymi pozyskanymi z raportu Oddziału Monitoringu Naukowego Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego na dzień 12 lutego 2019 r. (raport z dnia 12 lutego 2019 r.) wynosi 259 (według reguł obowiązujących w dniu sporządzenia raportu). Łączna liczba punktów nie uwzględnia autorstwa dwóch monografii (będących w druku w dniu przygotowywania tego raportu).

Merytoryczne omówienie pozostałych osiągnięć naukowych należy poprzedzić wyróżnieniem dwóch głównych nurtów czy obszarów badawczych, którymi są:

- 1) filozoficzna i aksjologiczna problematyka odpowiedzialności karnej oraz kary
- 2) polityka prawa, zwłaszcza w obszarze prawa publicznego i prawa karnego,

Poboczny obszar moich badań dotyczy kwestii pojmowania wspólnoty, sprawiedliwości i rządów prawa, w tym legitymacji państwa, w warunkach współczesnych społeczeństw, w wielu aspektach pluralistycznych, w warunkach silnego nacechowania ideologicznego polityki i prawa.

Na szczególną uwagę wydaje się zasługiwać fakt przeprowadzenia przeze mnie badań i autorstwo tekstów naukowych z zakresu filozoficznej i aksjologicznej problematyki kary. **Jest to w zasadzie względnie spójny cykl powiązanych tematycznie artykułów dotyczących filozoficznych aspektów karania.** Badania dotyczyły w szczególności

⁴ Przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora opublikowałem 10 oryginalnych artykułów naukowych lub rozdziałów w monografiach, w tym zwłaszcza: (1) M. Peno, M. Zieliński, *Koncepcja derywacyjna wykładni a wykładnia w orzecznictwie Izby Karnej i Izby Wojskowej Sądu Najwyższego*, (w:) J. Godyń, M. Hudzik, L. K. Paprzycki (red.), *Zagadnienia prawa dowodowego*, Wydawnictwo Sądu Najwyższego, Warszawa 2011, s. 117-136 [udział każdego z autorów rozdziału – 50%] oraz (2) M. Peno, *Nowoczesna polityka kryminalna w świetle koncepcji polityki tworzenia prawa Jerzego Wróblewskiego*, (w:) T. Bekrycht, M. Zirk – Sadowski (red.), *Wpływ teorii Jerzego Wróblewskiego na współczesne prawoznawstwo*, C. H. Beck, Warszawa 2011, s. 67-74, a także (3) M. Peno, *Wybrane problemy reakcji karnej w społeczeństwie postindustrialnym* *Prawo karania – sprawiedliwość – zasada ultima ratio*, *Studia Prawnoustrojowe* 2010, nr 10, s. 143-157. Brałem również czynny udział w 15 konferencjach naukowych, w tym trzech międzynarodowych oraz dwóch Zjazdach Katedr Teorii i Filozofii Prawa.

komunikacyjnej koncepcji karania – ujmowanej krytyczno-refleksyjnie, w związku z liberalną filozofią karania. Badałem relację pomiędzy określonymi założeniami, co do kondycji człowieka i jego relacji do państwa, problem sytuacji obywatela oraz mechanizmów rządzących wspólnotami politycznymi oraz koncepcjami odpowiedzialności karnej i uzasadnienia karania w różnych warunkach.

O ile w filozofii prawa karnego i w nauce prawa karnego zdaje się dominować perspektywa pozytywizmu prawniczego, o tyle ogólna refleksja nad karaniem osadza rozważania w tradycji zbliżonej do prawnonaturalnej. Sposób rozumienia przestępstwa, odpowiedzialności, sprawiedliwości i kary jest uzależniony od wizji prawa, jaką się przyjmuje. Jednocześnie te kluczowe dla prawa karnego kwestie konfrontuje w moich badaniach z klasycznymi czy standardowymi poglądami reprezentowanymi w zasadniczo pozytywistycznej filozofii (a nawet dogmatyce) prawa karnego. Filozofia karania operuje zasadniczo pojęciami etycznymi, a uzasadnienie karania wykracza dalece poza ramy standardowo ujmowanej nauki o prawie karnym. Uzasadnienie karania (praktyki karania) musi również, jeśli tylko dąży się do podania realnego uzasadnienia, a nie tworzenia swego rodzaju teorii kulejących, odwoływać się do zrębów koncepcji z zakresu filozofii polityki. W swoich pracach badawczych za zasadniczy punkt odniesienia przyjmuje retributywizm, który analizuje w kontekście tak zwanych ujęć komunikacyjnych. Do koncepcji tych podchodzę krytycznie. Równie krytyczne stanowisko zajmuje w odniesieniu do sprawiedliwości naprawczej, ponieważ w zakresie uzasadnienia karania zarówno retributywizm, jak i sprawiedliwość naprawcza, staje się źródłem resentymetu (myśl wiążącą nieskuteczność karania i niewystarczalność nawet nowoczesnych uzasadnień kary rozwijam w pracy Punishing (Non-) Citizens, Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej 2016, nr 2, s. 28-38, który to tekst ze względu na sposób wprowadzenia pojęcia resentymetu był przedmiotem korespondencji m. in. z Prof. T. Hörnle kierującą Katedrą Prawa Karnego Humboldt-Universität).

W filozofii prawa karnego istnieje koncepcja karania obywateli przez obywateli (do której odwołuje się R. A. Duff i inni liberalni filozofowie prawa karnego). Jednocześnie jednak bezkrytycznie podchodzi się do kwestii sposobu urządzenia społeczeństwa i relacji między obywatelem i państwem. W wielu wypadkach tzw. sprawiedliwość karna zajmuje miejsce sprawiedliwości czy nawet uczciwości społecznej (szeroko pojmowanej). Skoro są bowiem tacy obywatele, którzy nie godzą się na warunki kooperacji albo w sposób niezawiniony postawieni są w „alienującej” sytuacji życiowej, a przyjmujemy, że nie istnieje ogólny obowiązek posłuszeństwa wobec prawa, tylko z tego powodu, że jest ono prawem, to potrzebny jest „przewrót kopernikański” w filozofii karania. Nie należy dopasowywać filozofii do praktyki karania, ale karanie (praktykę i teorię) do filozofii.

Tego zagadnienia dotyczą artykuły mojego autorstwa: O odpowiedzialności karnej w świetle koncepcji komunikacyjnej kary. Uwagi krytyczne, Acta Iuris Stetinensis 2014, nr 8, s. 155-173; O odpowiedzialności karnej, uzasadnieniu kary i koncepcji komunikacyjnej karania, Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej 2014, nr 2, s. 95-107; Współczesne koncepcje uzasadnienia karania (zarys typologii), Acta Iuris Stetinensis 2014, nr 5, s. 129-153; Argument ze strachu – Roberta Nozicka uzasadnienie odpowiedzialności karnej, Acta Iuris Stetinensis 2015, nr 10, s. 61-78; Czy teoria ewolucji może pomóc w uzasadnieniu kary kryminalnej? Od filozofii politycznej do nauk ewolucyjnych, Acta Iuris Stetinensis 2015, nr 12, s. 133-152; Aspekty moralne odpowiedzialności w prawie karnym, Acta Universitatis Lodzianis Folia Iuridica 2015, nr 75, s. 141-158; Filozofia karania – od prawa naturalnego

do liberalnej wolności, *Studia Prawa Publicznego* 2015, nr 3 (11), s. 81-111; Wolność i prawo a ideał wzajemnej życzliwości, *Acta Iuris Stetinensis* 2016, nr 3 (15), s. 5-28; Autonomia – przymus – granice karania (uwagi na tle filozofii Josepha Raza), *Acta Iuris Stetinensis* 2016, nr 4 (16), s. 93-112; Demokracja, państwo i prawo – podstawy, wartości i wyzwania, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego* 2016, z. 94 (19), s. 156-172; On Norms and Principles in the Criminal Law in the Europe (In the Light of Polish Theory of Statutory Interpretation), *International Journal of European Studies* 2017, nr 1(4), s. 88-92; John Austin o strachu, sankcji i karze, *Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis* 2017, Vol. 6, No. 2, s. 49-64; Przepięstwo i kara w filozoficznym ujęciu Johna Finnis, *Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały* 2018, nr 1 (22), s. 63-80; Czy kar jest za dużo? Wokół Douglasa Husaka koncepcji kryminalizacji, *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 2018, nr XVI/2, s. 177-201.

W tej mierze ogólny i teoretyczno-prawny charakter ma tekst naukowy: Rule of Law as the Construction Principle of the Legal System, (w:) Martin Belov (red.), *Rule of Law at the Beginning of the Twenty-First Century*, Hague 2018, s. 21-33 [współautor Jacek Jaśkiewicz, wkład autorów jest równy – 50 %], który również dotyczy w pewnym stopniu zagadnień z zakresu ram dla kierunków i sposób tworzenia prawa.

W związku z tym pozostają również trzy artykuły dotyczące ściśle odpowiedzialności i winy, to jest artykuły: Odpowiedzialność karna a determinizm antropologiczny, *Archiwum Kryminologii, Tom XXXVI* 2014, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2015, s. 109-132; O wyborze moralnego zła, odpowiedzialności karnej i granicach prewencji, *Studia Iuridica Toruniensia* 2015, tom XVII, s. 199-218; Prawna odpowiedzialność z tytułu pełnienia roli społecznej, *Acta Universitatis Lodzensis Folia Iuridica* 2015, nr 74, s. 41-57; Problem sposobu pojmowania i roli winy w prawie karnym (od dogmatyki do wartości), *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2016, z. 3, s. 109-129; Funkcje, źródła i granice odpowiedzialności w prawie, *Studia Iuridica Toruniensia* 2017, Vol. 20, tom XX, s. 227-248, a także Dlaczego nie należy mylić odpowiedzialności prawnej z sankcją? Uwagi na tle odpowiedzialności prawnej i sankcji na tle przemian prawa karnego, (w:) *Spółeczeństwo odpowiedzialne? O aspektach odpowiedzialności w życiu społecznym jednostek*, pod red. K. Cikały, W. B. Zielińskiego, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, Kraków 2015, s. 138-151; Uwarunkowania etyczne odpowiedzialności dyscyplinarnej członka samorządowego kolegium odwoławczego, (w:) R. Bucholski, J. Jaśkiewicz, A. Mikos-Sitek (red.), *Samorządowe Kolegia Odwoławcze w systemie administracji publicznej*, C.H.Beck, Warszawa 2016, s. 51-69; Etyczne i moralne aspekty korupcji. Czy korupcja może być moralnie dobra?, (w:) E. Szczot, J. Jaśkiewicz, W. Lebediuk (red.), *Partnerstwo Wschodnie. Etyczne i społeczno-prawne aspekty relacji między Unią Europejską a Ukrainą, Tom I, Etyczne aspekty relacji między Unią Europejską a Ukrainą*, Wydawnictwo Naukowe Akademii im. Jakuba z Paradyża, Gorzów Wielkopolski 2018, s. 115-128.

W odniesieniu do polityka prawa, zwłaszcza w obszarze prawa publicznego i prawa karnego, wydzielić można dwa szczegółowe pola badawcze. Pierwsze, mniejsze, dotyczy ekonomicznej analizy prawa publicznego (zwłaszcza administracyjnego). W monografii pt. „Ekonomiczna analiza prawa publicznego - problemy, konteksty, zastosowania”, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2019 [współautorstwo z Krystyną Nizioł, udział współautorów jest równy – 50 %], która prezentuje wskazówki i zalecenia dotyczące możliwych sposobów rozwiązania niektórych problemów z zakresu

prawa publicznego, w tym administracyjnego, finansowego, podatkowego, ochrony konkurencji, przy wykorzystaniu wybranych narzędzi analizy ekonomicznej w odwołaniu do założenia o potrzebie podejmowania decyzji racjonalnych, analizowanych pod kątem efektywności ekonomicznej, podjęto próbę skonfrontowania aparatu terminologiczno-pojęciowego teorii prawa z aparaturą różnie ujmowanej ekonomicznej analizy prawa, a zwłaszcza określenia jaki jest zakres i formy ekonomizacji prawa publicznego.

Drugie, obszerniejsze pole badawcze, obejmuje problematyki odnoszące się do prawa karnego *sensu largo*, to jest: (1) zagadnienie nie tyle racjonalnego tworzenia prawa, co tworzenia prawa czułego na wartości oraz (2) *stricte* polityki kryminalnej.

Problematyka tworzenia prawa wiąże się z zagadnieniami socjotechnicznymi, dotyczącymi tego, w jaki sposób za pomocą stanowienia (stosowania) prawa osiągać zamierzone cele społeczne. Podejście do rozważań polityczno-prawnych może być przy tym dwojakie, tj. można przyjąć model polityki prawa zaangażowanej aksjologicznie (mającej realizować określone wartości) albo model neutralny aksjologicznie. Są to oczywiście modele, zatem pewne idealizacje, nie znajdujące bezpośredniego i pełnego odzwierciedlenia w rzeczywistości. We współczesnej debacie filozoficznej (chodzi zwłaszcza o filozofię prawa i filozofię polityki) łatwo dostrzec pojawiający się problem zaangażowania aksjologicznego albo ideologicznego prawa, przy czym odpowiedzialnością za taki stan rzeczy obarcza się fakt przeplatania się prawa oraz polityki (rozumianej dość prymitywnie, jako wpływ partii rządzących na stanowienie i treść prawa itd.). Takie zestawienie prawa i polityki prowadzi z reguły do wniosku, że prawo co do zasady powinno być narzędziem w sensie technicznym, służącym efektywnemu realizowaniu ekspercko (czy po prostu dobrze) zidentyfikowanych celów. Jednak polityka prawa zaangażowana aksjologicznie nie musi być przecież polityką prawa określoną ideologicznie i realizującą partykularne. Z kolei polityka prawa traktowana instrumentalnie – technicznie (czyli wyłącznie jako naukowa baza służąca skutecznej realizacji rozmaitych celów czy interesów) nie musi być nieczuła na wartości.

Zadaniem badań była próba odpowiedzi na pytanie, jaka powinna być rola filozofii prawa w kształtowaniu polityki prawa – zwłaszcza zaś polityki kryminalnej. Stąd też podejmowałem próbę skatalogowania głównych problemów filozoficznych prawa karnego, dotyczących odpowiedzialności oraz kary i potencjalnych rozwiązań tych problemów. W rezultacie można wyróżnić pewne typy polityk kryminalnych, oparte na przyjmowanych założeniach filozoficznych dotyczących odpowiedzialności, zasad odpowiedzialności karnej i kary. Ustalenia co do odpowiedzialności i kary pozwalają dokonać wyróżnienia typów ukształtowania polityki kryminalnej, a w ramach każdego z nich można sformułować wytyczne co do zasad kryminalizacji oraz granic karania. Nie bez znaczenia w tym kontekście pozostawała zatem analiza związków filozofii prawa z polityką kryminalną w jednym z podstawowych aspektów, mianowicie w aspekcie sposobu ukształtowania odpowiedzialności karnej i kary. Wykazywałem w wielu pracach, że filozofia prawa powinna wskazywać i uzasadniać kierunki polityki kryminalnej oraz konkretne rozwiązania legislacyjne, stanowiąc zarazem ośrodek refleksyjnej krytyki sposobu funkcjonowania systemu karania. Wyniki tych badań znalazły wyraz w ważnym, w moim przekonaniu, artykule pt. „Prima Facie Retributivism: On the Obligation to Administer Justice”, *Facta Universitatis, Series: Law and Politics* 2018, nr 3 (16), s. 185-193 oraz w następujących tekstach naukowych: *The scope of criminal liability in the context of philosophical foundations of criminal policy*, (w:) K. Flaga-Gieruszyńska, E. Cała-Wacinkiewicz, D. Wacinkiewicz (red.), *Obywatel – państwo – społeczność międzynarodowa, Citizen – State – International*

Community, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2014, s. 315-326; Odpowiedzialność karna i postulat minimalizmu penalnego w kwestiach moralnych, (w:) M. Andruszkiewicz, A. Breczko, S. Oliwniak (red.), Filozoficzne i teoretyczne zagadnienia demokratycznego państwa prawa, Wydawnictwo Temida 2, Białystok 2015, s. 115-126; O prawie, polityce, biurokracji i wartościach, (w:) Nawrocki M., Rylski M. (red.), Dynamika zmian w prawie, Difin, Warszawa 2017, s. 17-30; Sprawiedliwość kary w niesprawiedliwych społeczeństwach – uwagi o nurtach krytycznych w filozofii karania, Studia Prawnoustrojowe 2017, nr 35, s. 5-24; O radości płynącej z ukarania przestępcy. Źródła i współczesność retributywizmu, Studia Prawnoustrojowe 2017, nr 36, s. 13-27; Co powinna dać polityce kryminalnej filozofia prawa?, (w:) P. Jabłoński, J. Kaczor, M. Pichlak (red.), Prawo i polityka w sferze publicznej. Perspektywa zewnętrzna, Wrocław 2018.

Szczególny charakter mają dwa teksty przedstawiające zagadnienia z zakresu nauki prawa (to jest diagnostyczne teksty o ogólnej refleksji nad prawem), czyli: Refleksyjna nauka prawa – uwagi na tle nauki prawa karnego, (w:) K. J. Kaleta, P. Skuczyński (red.), Refleksyjność w prawie. Konteksty i zastosowania, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015, s. 331-353; Critical race theory jako nurt amerykańskiej filozofii prawa, Acta Iuris Stetinensis 2017, nr 1 (17), s. 59-76.

Posiadam publikację na temat odpowiedzialności prawnej i moralnej w filozoficznej bazie naukowej www.philpapers.org: Michał Peno, Law, Philosophy and Responsibility: The Roman Ingarden Contribution, Philpapers.org, ss. 16, <https://philpapers.org/rec/PENLPA-3>, 09.02.2019 r.

Rezultaty moich prac badawczych wpływają na doktrynę prawniczą – tak orzeczniczą, głównie w obszarze prawa publicznego (np. Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych podaje 38 odesłań do moich artykułów), jak i akademicką (zob. m. in. Criminality and Criminal Justice in Contemporary Poland. Sociopolitical Perspectives, red. K. Buczkowski, B. Czarnecka-Działuk et al., Farnham: Ashgate 2015; A. Grabowski, Clara non sunt interpretanda vs. omnia sunt interpretanda A Never-Ending Controversy in Polish Legal Theory?, Revus. Journal for Constitutional Theory and Philosophy of Law” 2015, nr 26; Od szkoły klasycznej do neoklasycznej w prawie karnym pod redakcją J. Widackiego, Kraków 2016; M. Zieliński, Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki, Warszawa 2017; A. Kociołek-Pęksa, W. Pęksa, Multidimensional and Equivocal: the Theoretical and Philosophical Issues of Legal Sanctions, International and Comparative Law Review [De Gruyter] 2017, Vol. 17, No. 2; M. Gressler, Termin „scientology church” w translacji języka prawnego w perspektywie języka kościelnego, Lingwistyka Stosowana. Applied Linguistics. Angewandte Linguistik, Przegląd 2017, Tom 24: 4, Uniwersytet Warszawski, Wydział Lingwistyki Stosowanej; P. Kaczmarek, K. J. Kaleta, P. Łabieniec, M. Pieniążek, P. Skuczyński, S. Sykuna, The Concept of Dilemma in Legal and Judicial Ethics, Warszawa 2018). Moja publikacja znajduje się wśród prac skatalogowanych przez Bibliotekę Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Jestem również jednym z redaktorów tomu z serii Lex et Lex Publica wydawnictwa Peter Lang Publishing (tomu pt. „The Concept of Modern Law. Polish and Central-European Tradition”, eds. K. Burdziak, M. Peno), który został pozytywnie zrecenzowany i ukaże się w połowie 2019 roku oraz autorem wprowadzenia (Introduction: The Idea of Modern Law in the light of Polish Legal Doctrine and Theory of Law) i współautorem rozdziału w tym tomie (On

the Concept of Conventional Actions in Law, K. Gmerek, M. Peno) [udział autorów K. Gmerek 70%, M. Peno – 30%].

Warto nadmienić, że w dniu na który datowany jest niniejszy autoreferat, dwie moje publikacje oczekują na publikację w czasopiśmie indeksowanym w bazie Scopus⁵.

6. Czynny udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach

W wykazie (stanowiącym załącznik Nr 4) zawarto pełną informację o czynnych udziałach w konferencjach naukowych krajowych oraz międzynarodowych, nie wliczając do tej liczby udziału biernego oraz innych form uczestnictwa (merytorycznego otwierania lub zamykania konferencji czy funkcji moderatora). W okresie objętym zakresem – treścią autoreferatu brałem udział czynny w 21 konferencjach, przy czym są to albo zjazdy katedr albo konferencje interdyscyplinarne, organizowane przez główne ośrodki badawcze w Polsce. Konferencje międzynarodowe związane są z moją współpracą badawczą z ośrodkami zagranicznymi – wskazać można na Uniwersytet Sofijski im. św. Klemensa z Ochrydy oraz Wydział Humanistyczny Uniwersytetu w Bergen (projekt A Narratology of Criminal Cases – Norwegian Research Council's SAMKUL programme w ramach którego w chwili składania autoreferatu przygotowywany jest mój rozdział w tomie serii *Recht als Kultur* pod red. prof. Wenera Gepharta – mój udział w ona przełomie listopada i grudnia 2018 r. obejmuje publikację, seminarium i konferencje naukową).

Przegląd konferencji, w których brałem udział od uzyskania stopnia naukowego doktora wygląda następująco. W 2014 roku brałem udział w XXI Zjazd Katedr Teorii i Filozofii Prawa, Augustów (referat pt. „Uwagi na temat sposobów pojmowania odpowiedzialności prawnej”) oraz w Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej Społeczeństwo odpowiedzialne – Społeczeństwo odpowiedzialności (UPJP II), Kraków (referat pt. „Dlaczego nie należy mylić odpowiedzialności karnej z sankcją”). W roku 2015 czynnie uczestniczyłem w Zjeździe Młodych Teoretyków Prawa IVR, UAM, Poznań (referat pt. „Polityka prawa – zapomniany wymiar filozofii prawa?”) oraz w międzynarodowej konferencji Critical Legal Conference, Wrocław (referat pt. „Punishing citizens”) W 2016 roku uczestniczyłem w konferencji pod nazwą XXII Zjazd Katedr Teorii i Filozofii Prawa „Prawo – polityka – sfera publiczna” we Wrocławiu (referat: Filozofia, odpowiedzialność i polityka prawa), zaś w roku 2017 w konferencjach: Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Konstytucjonalizm, Karpacz (referat pt. „Polis a współczesny konstytucjonalizm”) oraz VIII Zjazd Młodych Teoretyków i Filozofów Prawa pn. „Granice prawa, granice w prawach łagowie (referat pt. „Aksjologia obrony koniecznej”). W roku 2018 uczestniczyłem w konferencji pt. „Etyczne problemy współczesnego prawa”, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin (referat otwierający konferencję pt. „Benjamin Gregg o człowieczeństwie i prawach człowieka”), a także w Ogólnopolskim Zjeździe Karnistów pt. „Istota, faktyczność i legitymizacja prawa karnego” (referat pt. „Filozoficzna natura przestępstwa. Perspektywy badawcze”), w IV Kongresie Politologii na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (referat pt. „Etyka pamięci w polityce prawa na przykładzie Polski”), w konferencji międzynarodowej Przeobrażenia instytucjonalno-ustrojowe Unii Europejskiej oraz państw

⁵ Są to artykuły: The philosophy of criminal law and the phenomenon of anti-democratization. Reflections on the example of Polish criminal policy, ARSP: Archiv fur Rechts- und Sozialphilosophie / Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy 2020, nr 1 oraz *Philosophy of Punishment: Normative Models, Construction Principles of Legal Systems And Criminal Policy*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 2019, nr 2 (lub 3).

członkowskich, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, Polskie Towarzystwo Studiów Europejskich – Oddział Lubelski Sekcja Prawa i Instytucji Europejskich oraz Zachodnie Centrum Naukowe Narodowej Akademii Nauk Prawnych Ukrainy i Katedra Europeistyki – Wydział Stosunków Międzynarodowych Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki, Lwów (Ukraina)/Lublin (referat pt. „Wspólnota prawna a wspólnota ideałów”). W roku 2018 brałem udział w Zjeździe Katedr Teorii i Filozofii Prawa, KUL, Lublin (referat pt. „Pluralizm źródeł prawa jako wartość”), w międzynarodowej konferencji pn. Narratives in the Criminal Process, Uniwersytet w Bergen (referat pt. “Criminal law: Between Values and Fiction”) oraz we współorganizowanej przeze mnie międzynarodowej konferencji 1st Seminar of Theory and Economics of Law – I Seminarium Teorii i Ekonomii Prawa, Szczecin (referat pt. „Some remarks on the rule of law”).

Oprócz tego uczestniczyłem czynnie w otwartym seminarium w Instytucie Filozofii, Uniwersytet w Greifswaldzie (z referatem On the ways of understanding "evil", "crime" and "responsibility").

7. Staże i pobyty naukowe

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora odbywałem wizyty studyjne, staże naukowe lub wygłaszałem wykłady gościnne na uniwersytetach w Hiszpanii (Uniwersytet Deusto, Bilbao, Uniwersytet Kraju Basków, San Sebastian), w Niemczech (Uniwersytet w Greifswaldzie), Bułgarii (Uniwersytet Sofijski, Sofia). Realizowałem także pobyty badawcze i kwerendy w Instytucie Nauk o Człowieku (IWM) w Wiedniu oraz na Wolnym Uniwersytecie w Berlinie. Prowadziłem badania w Oñati International Institute for the Sociology of Law (Hiszpania).

W ramach działań na rzecz wspierania mobilności w ramach programu ERASMUS odbyłem wizyty studyjne na Uniwersytecie Ekonomiczny w Sofii (UNWE) oraz na Uniwersytecie Kantabрії, Santander, Hiszpania (zakończone zawarciem umów inter-institutionalnych).

8. Projekty naukowe

W okresie od 2014 do 2019 roku kierowałem trzema projektami badawczymi finansowanymi ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego na podstawie decyzji Wydziałowej Komisji ds. Nauki na Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego (z dotacji celowej na prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich finansowanych w wewnętrznym trybie konkursowym). Były to projekty Odpowiedzialność, obowiązek i kara we współczesnej filozofii odpowiedzialności (projekt zakończony, trwający do końca 2014 r.), Filozofia prawa a polityka prawa (projekt zakończony, trwający do końca 2017 r.) oraz Filozoficzne aspekty przestępstwa. Zło i prawo (projekt zakończony, trwający do końca 2018 r.).

9. Dorobek dydaktyczny, popularyzatorski oraz organizacyjny i popularyzowanie nauki

Warto wyróżnić bliżej opisany w załączniku Nr 4 fakt, że pełnię funkcje promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim w Instytucie Kulturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w (od 4 marca 2019 r.), którego historia i dorobek wiąże się z podstawami metodologicznymi pracy badawczej w ośrodku szczecińskim teorii prawa.

Wśród aktywności dydaktycznych, bliżej określonych w załączniku Nr 4, wskazać warto rolę opiekuna roku (2014), opiekę nad studenckim kołem naukowym (od roku 2015), współorganizowanie studencko-doktoranckich konferencji naukowych (pod tytułem „Etyczne problemy współczesnego prawa” – 2017 oraz 2018, wygłaszałem także wykłady otwierające te konferencje) oraz udział w studenckich konkursach przedmiotowych organizowanych na Wydziale Prawa i Administracji (co roku, od 2014 roku).

Prowadziłem dotychczas wykłady i ćwiczenia w języku polskim oraz w języku angielskim z zakresu filozofii prawa, prawoznawstwa, etyki prawniczej oraz urzędniczej, etycznych problemów państwa, a także ćwiczenia z teorii prawa oraz logiki.

Wśród osiągnięć popularyzatorskich, szczegółowo wymienionych w załączniku Nr 2, wymienić należy w szczególności wykłady w latach 2014-2017 w ramach Zachodniopomorskiego Festiwalu Nauki (organizowanego przez Szczecińskie Towarzystwo Naukowe). Przygotowywałem oraz wygłaszałem wykłady dla uczniów szkół partnerskich Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego (2014, 2015). Brałem czynny udział w Akademii Katolickiej Nauki Społecznej Civitas Christiana (2017).

W zakresie działalności organizacyjnej wskazać należy na pracę w charakterze wydziałowego koordynatora wymiany zagranicznej studentów, funkcję członka kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia i programu kształcenia studiów III stopnia – prawo (praca nad programem kształcenia doktorantów, od 2014 r.), a także funkcję członka Wydziałowej Komisji Wyborczej (od 2014 r.) oraz sekretarza Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej (2015). W latach 2014 -2017 byłem członkiem Członek zespołu rektorskiego ds. nowelizacji statutu Uniwersytetu Szczecińskiego.

Jestem także współinicjatorem Seminariów z Teorii i Ekonomii Prawa (pierwsze seminarium pod nazwą 1st Seminar of Theory and Economics of Law miało charakter konferencji międzynarodowej i odbyło się 17 października 2018 r. w Szczecinie, na Uniwersytecie Szczecińskim).

Od 2018 roku jestem ekspertem zewnętrznym Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej.

W latach 2017-2018 Byłem członkiem zespołu Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego powołanego do częściowego przygotowania wniosku do Narodowego Centrum Badań i Rozwoju – konkurs Zintegrowane Programy Uczelni (w zakresie istniejących programów kształcenia).

W 2017 roku otrzymałem nagrodę II stopnia Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego za działalność organizacyjną.

Jestem między innymi członkiem takich stowarzyszeń, jak: Institute for the Study of Scottish Philosophy, Oxford University Scientific Society czy Ronin Institute for Independent Scholarship oraz Stowarzyszenia Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej – Sekcji Polskiej IVR.

W zakresie udziału w projektach dydaktycznych wskazać należy udział w 2018 roku w programie pod nazwą „Poprawa jakości kształcenia programów nauczania w obszarze nauk społecznych - Uniwersytet 2.0” poprzez wykonywanie zadań związanych z bezpośrednim wsparciem merytorycznym na rzecz studentów (POWR.03.05.00-00-00Z064/17-00).

04.03.2019 r.